
HOF VAN CASSATIE 13 JANUARI 2017

ONBEHEERDE NALATENSCHAP**Pauliaanse vordering – Curator – Bevoegdheid**

Een onbeheerde nalatenschap doet een samenloop ontstaan tussen de schuldeisers. De door de rechtbank aangestelde curator beheert de nalatenschap en is belast met de tegeldmaking van het actief en de betaling van het passief overeenkomstig de regels die gelden bij de beneficiaire aanvaarding.

Een pauliaanse vordering (art. 1167 BW) strekt tot vergoeding van de schade die de bedrieglijke verarming van de schuldenaar aan de schuldeiser berokkent. Bij de bedrieglijke overdracht van een vermogensbestanddeel door de schuldenaar, bestaat de vergoeding van deze schade in beginsel hierin dat die overdracht aan de agerende schuldeiser niet tegenwerpelijk is, zodat hij tot executie op het overgedragen vermogensbestanddeel kan overgaan. De niet-tegenwerpelijkheid heeft een relatieve werking en strekt slechts in het voordeel van de schuldeiser die de pauliaanse vordering met succes heeft ingesteld.

Indien een van de samenlopende schuldeisers een pauliaanse vordering heeft ingesteld waardoor de eigendoms-overdracht van een bepaald goed dat de overledene toebehoorde hem niet tegenwerpelijk is, heeft zulks niet tot gevolg dat dit goed tot het actief van de nalatenschap behoort waarvoor de curator bevoegd is om op te treden.

SUCCESSION VACANTE**Action paulienne – Curateur – Compétence**

Une succession vacante fait naître un concours entre les créanciers. Le curateur désigné par le tribunal gère la succession et est chargé de la réalisation de l'actif et du paiement du passif selon les règles prévalant en matière d'acceptation bénéficiaire.

Une action paulienne (art. 1167 C. civ.) tend à réparer le dommage causé à un créancier par l'appauvrissement frauduleux du débiteur. Lors d'un transfert frauduleux d'un élément d'actif par le débiteur, l'indemnisation de ce dommage consiste en principe en l'inopposabilité de ce transfert au créancier agissant, de sorte qu'il puisse procéder à une exécution sur l'élément d'actif transféré. L'inopposabilité n'a qu'une portée relative valant uniquement en faveur du créancier qui a introduit l'action paulienne avec succès.

Si un des créanciers concurrents a introduit une action paulienne qui rend le transfert de la propriété d'un bien déterminé qui appartenait au défunt inopposable à son égard, cela n'implique pas que ce bien fait partie de l'actif de la succession pour laquelle le curateur a la compétence d'agir.

Outland nv / OVAM

Zet.: E. Dirix (voorzitter), A. Fettweis en A. Smetryns (sectievoorzitters), B. Wylleman en K. Moens (raadsheren)

OM: A. Van Ingelgem (advocaat-generaal)

Pl.: Mrs. B. Maes en H. Geinger

Zaak: C.16.0139.N

I. Rechtspleging voor het Hof

Het cassatieberoep is gericht tegen het arrest van het hof van beroep te Gent van 26 november 2015.

Sectievoorzitter Eric Dirix heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal André Van Ingelgem heeft geconcludeerd.

II. Cassatiemiddel

De eiseres voert in haar verzoekschrift dat aan dit arrest is gehecht, een middel aan.

III. Feiten

Uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, blijken de volgende feiten:

– wijlen G.C. was eigenaar van een aantal vervuilde gronden gelegen te Maldegem-Middelburg;

– OVAM (de verweerster) ging over tot herstelmaatregelen en maakte aanspraak op vergoeding van de kosten ervan;

– ten einde haar schuldvordering veilig te stellen liet OVAM op 2 juni 1992 bewarend beslag leggen op andere niet-vervuilde percelen van wijlen G.C.;

– hiertegen derdenverzet werd gedaan door de eiseres die aanvoerde dat zij eigenaar was geworden van deze onroerende goederen ten gevolge van de inbreng in de vennootschap op 23 maart 1992;

– OVAM met succes deze inbreng heeft aangevochten op grond van artikel 1167 Burgerlijk Wetboek en deze eigendomsoverdracht haar niet-tegenwerpelijk werd verklaard bij beschikking van de beslagrechter;

– deze beslissing werd bevestigd in hoger beroep en het cassatieberoep tegen het arrest van het hof van beroep werd verworpen;

– wijlen G.C. overleed op 14 januari 2000 en de rechtbank te Gent stelde op 3 mei 2001 meester M.H. aan als curator over de onbeheerde nalatenschap;

– OVAM deed begin 2002 aangifte van haar schuldvoordring tot beloop van 7.891.104,44 EUR;

– OVAM heeft op 3 maart 2013 de curator gedagvaard opdat deze zou overgaan tot de verkoop van de genoemde percelen teneinde de opbrengst aan te wenden tot voldoening van haar schuldvoordring.

IV. Beslissing van het Hof

Beoordeling

1. Een onbeheerde nalatenschap zoals bedoeld in artikel 813 Burgerlijk Wetboek doet een samenloop ontstaan tussen de schuldeisers.

De door de rechtbank aangestelde curator beheert de nalatenschap en is belast met de tegeldemaking van het actief en de betaling van het passief overeenkomstig de regels die gelden bij de beneficiaire aanvaarding.

2. De curator van een onbeheerde nalatenschap is bevoegd om overeenkomstig artikel 1189 Gerechtelijk Wetboek over te gaan tot de openbare verkoop van onroerende goederen die behoren tot een dergelijke nalatenschap.

3. Volgens artikel 1167 Burgerlijk Wetboek, kan een schuldeiser in eigen naam opkomen tegen handelingen die zijn schuldenaar verricht heeft met bedrieglijke benadeling van zijn rechten.

Een dergelijke pauliaanse voordring strekt tot vergoeding van de schade die de bedrieglijke verarming van de schuldenaar aan de schuldeiser berokkent.

De vergoeding van deze schade, ter zake van de bedrieglijke overdracht van een vermogensbestanddeel door de schulde-

naar aan een derde-medeplichtige, bestaat in beginsel hierin dat die overdracht aan de agerende schuldeiser niet tegenwerpelijk is zodat hij tot executie op het overgedragen vermogensbestanddeel kan overgaan.

De niet-tegenwerpelijkheid heeft een relatieve werking en strekt slechts in het voordeel van de schuldeiser die de pauliaanse voordring met succes heeft ingesteld.

4. Uit het vorenstaande volgt dat indien een van de samenlopende schuldeisers een pauliaanse voordring heeft ingesteld waardoor de eigendomsoverdracht van een bepaald goed dat de overledene toebehoorde hem niet tegenwerpelijk is, zulks niet tot gevolg heeft dat dit goed tot het actief van de nalatenschap behoort waarvoor de curator bevoegd is om op te treden.

5. De appelrechters die oordelen dat de samenloop tot gevolg heeft dat de collectieve vereffening van de onbeheerde nalatenschap voorop staat zodat enkel de curator ten behoeve van de schuldeiser die met succes een pauliaanse voordring heeft ingesteld, kan overgaan tot uitwinning en op die gronden aan de curator de machtiging verlenen als bedoeld in artikel 1189 Gerechtelijk Wetboek, verantwoord hun beslissing niet naar recht.

Het middel is gegrond.

Dictum

Het Hof,

Vernietigt het bestreden arrest, behoudens in zoverre dit het hoger beroep ontvankelijk verklaart.

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest.

Houdt de kosten aan en laat de beslissing daaromtrent over aan de feitenrechter.

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het hof van beroep te Brussel.

(...)

Noot

Ze is zo relatief, meneer: tenuitvoerlegging van de pauliana na samenloop – Komt pauliana-executie boedelbewindvoerder of agerende schuldeiser toe?Gillis Lindemans^{1,2}**1. CASSATIE GEEFT DE SCHULDEISER WAT DE SCHULDEISER TOEKOMT**

1. PAULIAANSE NIET-TEGENWERPELIJKHEID: ZAKELIJK MAAR RELATIEF. U kunt uw schulden niet meer betalen – u begrijpt: wij schrijven in de irrealis. Maar gewiekt als u bent, geeft u uw goederen weg aan een familielid. Of beter nog: u brengt het in in een vennootschap onder uw controle. Zo behoudt u de feitelijke macht over uw activa, terwijl uw schuldeisers met lege handen overblijven (zakelijke zekerheidsrechten even daar gelaten).

Artikel 1167 BW reikt uw schuldeisers in zo'n geval echter een krachtige remedie aan: de *actio pauliana*. Met die pauliana kunnen schuldeisers rechtshandelingen aanvechten als die hun verhaalsrechten benadelen op een “bedrieglijke” manier (in de praktijk is dat bedrog een rekbaar begrip). Daartoe moeten wel nog een aantal voorwaarden vervuld zijn, maar daar gaan we nu niet op in. Hier willen we ons richten op het rechtsgevolg van een succesvolle pauliana: de niet-tegenwerpelijke van de aangevochten rechtshandeling ten opzichte van de opkomende schuldeiser. Gaat het om een overdracht, zoals in het voorbeeld hierboven, dan mag de agerende schuldeiser – en enkel hij – die negeren: het overgedragen goed blijft ten aanzien van hem dus in het vermogen van zijn schuldenaar³.

2. SCHETS VAN DE GEANNOTEEERDE ZAAK: EXECUTIE NA GESLAAGDE PAULIANA. Zo geschiedde in de zaak die aanleiding gaf tot het geannoteerde cassatiearrest. Een insolvente schuldenaar brengt een stuk grond in in een vennootschap. OVAM, die saneringskosten vergoed wil zien, vecht die inbreng aan met de pauliana. Een ongeluk komt echter nooit alleen: voor de pauliana slaagt en OVAM vervolgens beslag kan leggen op de ingebrachte grond, sterft de schuldenaar. Door het openvallen van diens (onbeheerde) nalatenschap ontstaat een samenloop, waarover een curator het bewind voert. Vraag: kan OVAM, nadat haar pauliaanse vordering finaal wordt toegekend, nog beslag leggen? Of moet de curator van de nalatenschap dat voor diens rekening doen?

De appelrechters oordeelden dat de collectieve vereffening van de nalatenschap vooropstaat, zodat enkel de curator, ten behoeve van OVAM, kan overgaan tot uitwinning van het stuk grond. Niet dus, beslist het Hof van Cassatie. De pauliaanse niet-tegenwerpelijke geldt enkel ten opzichte van de schuldeiser die zich daarop met succes heeft beroepen. Het ingebrachte goed komt dan ook niet *erga omnes* terug in het vermogen van de inbrenger. Aangezien het goed niet in de nalatenschap zit, kan de curator het niet doen verkopen. Dat kan alleen de schuldeiser die zich succesvol op de pauliana heeft beroepen.

3. ONDERZOCHE VRAAG: WIE IS BEVOEGD? Het arrest roept enkele boeiende vragen op. Zo overweegt het Hof andermaal dat de pauliana strekt tot vergoeding van schade, wat volgens ons een onjuiste rechtsopvatting is. Op die discussie gaan we hier echter niet in: daarover hebben we reeds elders standpunt ingenomen⁴.

Hier buigen we ons enkel over de vraag die centraal staat in het cassatiearrest, namelijk wie de bevoegdheid heeft om in deze situatie verhaal te nemen op het paulianeus overgedragen goed. Is het de schuldeiser die zich met succes op de pauliana heeft beroepen? Of is het de curator van de onbeheerde nalatenschap van de schuldenaar? Die centrale vraag houdt verband met twee bijkomende vragen: (a) behoort het uit te winnen goed na een succesvolle pauliana tot het vermogen van de derde, of moet het geacht worden in het vermogen van de schuldenaar te zijn gebleven; en (b) verschilt de analyse naargelang de nalatenschap openvalt voordat dan wel nadat de pauliana finaal slaagt? Die vragen behandelen we in deze noot.

4. VERGELIJKING MET FAILLISEMENTS-CURATOR. We vergelijken daarbij de positie van de curator van een onbeheerde nalatenschap met die van de curator van een faillissements-boedel. Die laatste is het typevoorbeeld van een echte, neutrale boedelbewindvoerder. Zoals wel vaker bij insolventie-

¹ Deze bijdrage werkt enkele gedachten uit die reeds kernachtig werden weergegeven op www.corporatefinancelab.org/2017/02/20/ze-is-zo-relatief-meneer-de-pauliana-na-samenloop.

² Aspirant van het FWO Vlaanderen, doctorandus-assistent Instituut Handels- en Insolventierecht, KULeuven. Dank aan prof. dr. R. Jansen, prof. dr. J. Vananroye en de heer D. Gilis voor hun bedenkingen.

³ Zie bv. Gent 29 maart 2012, *NJW* 2013, 316 (verkoop); Antwerpen 16 november 2009, *NJW* 2010, 668, noot C. LEBON (inbreng). Zie uitdrukkelijk Gent 20 juni 1989, *RW* 1991-92, 504. Zie ook P. WÉRY, “L’action paulienne: sa nature juridique et ses rapports avec la réparation en nature en matière extracontractuelle”, noot onder Cass. 26 april 2012, *RCJB* 2015, (66) 73, nr. 6.

⁴ Zie bv. G. LINDEMANS, “De *actio pauliana*: zelfstandige aanspraak, splitsbare rechtszaak”, noot onder Cass. 29 oktober 2015, *TBH* 2016, 221-226.